

ЧЕТ ЭЛ ДАВЛАТЛАРИНИНГ МАХСУС ОПЕРАЦИЯ КУЧЛАРИ БЎЛИНМАЛАРИ

Камилов Феруз Бахриддинович

Ўзбекистон Республикаси Қурулли Кучлар Академияси кафедра бошлиғи.

Аннотация: *Мазкур мақолада чет эл давлатларидаги махсус операция кучлари тўғрисида сўз юритилади.*

Калит сўзлар: *Собатаж, махсус операция кучлари, қабих режа, резидентура, махсус хизмат, разведка, ташқи разведка, нолегал разведка, хуфёна, айғоқчи, жосус, муҳожир, муҳолифат, хорижий давлатлар.*

Махсус операция кучлар тузилмалари

Ушбу мақола махсус вазифаларни бажарувчи бўлинмалар (Спецназ) ҳақида. Махсус операция кучлари, шунингдек, Махсус операциялар кучлари, Махсус операциялар кучлари, командолар (инглиз командоларидан), кичик бўлинмалар - қуруқликдаги қўшинлар, ҳаво кучлари ва денгиз флотини шакллантириш учун махсус дастурга мувофиқ ўқитилган. шунингдек, чегара идоралари, махсус хизматлар, милиция, полиция, жандармерия, ички қўшинлар, миллий гвардия қўшинлари, махсус тактика ва воситалардан фойдаланган ҳолда махсус операцияларни ўтказиш учун мўлжалланган.

Махсус операция кучларининг ўзига хос хусусиятлари.

Махсус операция кучлар бўлинмалари фаолиятининг ўзига хос хусусиятлари бошқарув мансублигига қараб вазирлик, идора, армия, авиация ёки флот таркибидаги ушбу тоифадаги бўлинмаларда ўз аксини топади.

Махсус операция кучларнинг ҳар бир бўлинмасининг фаолияти алоҳида норматив-ҳуқуқий ҳужжатда мустаҳкамланган. Махсус функциялар кўпроқ аниқ қуруллар, жиҳозлар, ускуналар, транспортни талаб қилади, бу эса бошқа бирликлардан фарқли ўлароқ, юқори (ҳажмига мутаносиб) молиялаштиришга олиб келади.

Жанговар тайёргарлик даражаси кучайтирилган (замонавий) ўқув базаси ва алоҳида ўқув марказларини талаб қилади.

Професионал мақом - Махсус операциялар кучлари ва бўлинмалар кўпинча узоқ муддатли хизмат ўтаган шартнома бўйича хизмат қилган ҳарбий хизматчилар, бу Махсус операциялар кучлари бўлинмалари ҳарбий хизматчиларининг таълим ва ўқитишнинг йуқори нархи билан изоҳланади.

Професионал мақомга эришишда жангга мажбур бўлганлардан кўра ихтиёрий равишда операцияга борган аскарлар кўпроқ имкониятларга эга. Чунки ўз ихтиёри билан операцияларда қатнашмоқчи бўлган ҳарбий хизматчилар професионаллик даражаси ва ўзига бўлган ишончи юқори бўлади.

Шахсий таркибнинг юқори ахлоқий-руҳий, маънавий-мафкуравий, жисмоний ва жанговар тайёргарлик даражасига алоҳида эътибор беради. Махсус операциялар кучлари бўлинмалари, қоидага кўра, юқори даражадаги тайёргарликни талаб қиладиган аниқ шароитларда вазифаларни бажарадилар. Шунинг учун шахсий таркибнинг юқори ахлоқий-руҳий, маънавий-мафкуравий, жисмоний ва жанговар тайёргарлик сифати – махсус операция кучларининг асосий фарқловчи хусусиятидир.

Мудофаа ва ҳужумнинг махсус воситаларининг мавжудлиги.

Махсус операциялар кучлари бўлинмалари штатдаги бошқа тузилмалардан юқори бўлган энг замонавий ва бажарадиган вазифаларига мос хусусиятларга эга қуроллар, жиҳозлар ва транспорт воситаларига эга. Бу Махсус операциялар кучлари бўлинмаларига юкланган вазифалар билан боғлиқ. Бундан ташқари, Махсус операциялар кучлари бўлинмалари кўп мақсадли воситаларга эга (масалан, махсус разведка воситалари, махсус ҳужум воситалари). Махсус операциялар кучлари бўлинмаларининг шахсий таркибини тайёрлаш юқори харажатларни талаб қилади.

Вазифага мувофиқ, асосий кучлардан, шу жумладан фронт чизиғи орқасида ва душман ортида алоҳида ҳаракат қилиши туфайли, махсус операциялар кучлари гуруҳлари ўз ҳудудидан вазифа жойигача бўлган сезиларли масофани босиб ўтишга мажбур. Бу эса ўз-ўзидан, аҳоли пунктларидан ва йўллардан узоқлашишига олиб келади. Натижада, улар бажарадиган тадбир жуда узоқ вақт давом этиши мумкин, бу эса барча аслаҳалар ва жиҳозларни ўзи билан олиб кетиш ёки таъминотни етказиб бериш катта куч ва восита талаб қилади.

Экстремал шароитларда вазифаларни мустақил равишда бажариш қобилияти, Махсус операциялар кучлари гуруҳларининг кўпроқ мустақил ҳаракатланиши ва уларнинг экстремал вазиятларда ҳаракат қилиш маҳорати улар учун саботаж¹ ни амалга оширишда зарур. Махсус операциялар кучлари гуруҳларида шахсий таркибнинг сон жиҳатдан камлиги, эвакуация қилишда бир қанча қийинчилкларнинг юзага келиши, чет эл ҳудудида (душман ортида) жанг қилиш зарурати туфайли улар оддий ҳарбий қисмларга (бошқа бўлинмаларга) қараганда анча самарали кураша олишлари керак.

Махсус операциялар кучлари бўлинмалари ҳақидаги баъзи нотўғри тушунчалар, жамиятда шаклланган атамалар ва стереотип²лардаги баъзи чалкашликлар туфайли йузага келади. СССРда "махсус мақсад" атамаси 1930-йиллардаёқ тузилмаларга нисбатан қўлланилган. 1950 йилда саботаж ва разведка бўлинмалари яратилган вақтга келиб, мамлакатда аллақачон махсус мақсадли полк (Кремл полки) ва бошқа бўлинмалар ва тузилмалар мавжуд бўлиб, улар махсус мақсадли бўлинмалардан (ЧОН) ташқари, хусусан, ички қўшинлада мавжуд бўлган.

Вазифалар

бошқарув мансублигига қараб, Махсус операциялар кучлари қуйидаги вазифаларни ҳал қилиш учун мўлжалланган:

- разведка, саботаж фаолияти;
- қарши разведка, саботажга қарши фаолият;
- антитеррор фаолияти;
- фаол террорчиларни қидириш, қўлга олиш (қўлга олиш) ёки йўқ қилиш;
- гаровга олинганларни озод қилиш;
- жамоат хавфсизлигини таъминлаш;
- тартибсизликларни бостириш;
- ўта хавфли жиноят зоналарида патрул хизматини ўташ;
- ноқонуний қуролли тузилмаларни, уйушган жиноий гуруҳларни йўқ қилиш;
- айниқса муҳим шахсларни ёки айниқса муҳим объектларни ҳимоя қилиш;
- давлат чегарасини ҳимоя қилиш;
- маҳкумлар ва қамоқда сақланаётган шахсларни кузатиб бориш.

Ҳарбий соҳанинг асосий мақсадидан фарқ қиладиган ҳар қандай ўта мураккаб вазифалар.

- шаҳар шароитида ҳарбий ҳаракатларни ўтказиш, тозалаш ишларини олиб бориш;
- хужум гуруҳларида иштирок етиш, ўралган объектлар ва душман қалъаларини йўқ қилиш.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, махсус операция кучлари бўлинмалари замонавий жангларда энг муҳим элементларидан бири бўлиб қолмоқда. У ўзининг мустақил ҳаракат қилиши, тезкорлиги, душман ортида душманга шиддатли ва қаҳшатгич зарбалар бериш билан ўта муҳим вазифаларни бажариши билан ажралиб туради. Шунинг учун барча давлатлар махсус операция кучлари батальонларига алоҳида эътибор бермоқда. Кўп давлатлар Қуролли кучлар қўшин турлари таркибига киритмоқда. Шунингдек Марказий осий давлатлари ҳам махсус операция кучларига алоҳида эътибор бермоқда. Хусусан Ўзбекистон Республикасида ва Қозоғистон Республикасида махсус операциялари кучлари мавжуд.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Баленко С. В. Спецназ везде Спецназ. Полная энциклопедия элитных подразделений. — М.: Яуза, Эксмо, 2012. — 816 с. — (Большая энциклопедия Спецназа). — 4100 экз. — ИСБН 978-5-699-54322-9.

2. Зевелев А. И., Курлат Ф. Л. Герои особого назначения: Спецназ Великой Отечественной.. — М.: Яуза, Эксмо, 2013. — 448 с. — 2500 экз. — ИСБН 978-5-699-62097-5.

3. Казачков Г. Тактика спецназа. — Ростов н/Д.: Феникс, 2006. — 272 с. — 5000 экз. — ИСБН 5-222-08444-2.

4. Колпакиди А. И., Север А. М. Спецназ ГРУ. — М.: Яуза, Эксмо, 2008. — С. 728—730. — 864 с. — 5000 экз. — ИСБН 978-5-699-289.

